Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – вересень 2024

Що вийшло?

1. Надходження від податку на прибуток підприємств були на 154,5% вищими від запланованого, а ПДФО зібрали на 15,4% більше. Це дозволило отримати додаткові **6,1 млрд грн.**
2. Парламент прийняв перший цього року закон про зміни до Держбюджету-2024, якими передбачено збільшення фінансування Сил Оборони на **понад 495 млрд грн**.

Що не вийшло?

1. У вересні не вдалося виконати план надходжень – доходи становили **122,9 млрд грн**, що **нижче планових показників на 2,6%.**[1] Це підвищує ризики недофінансування окремих статей держбюджету.
2. У вересні ще не було схвалено законопроект про підвищення податків, за допомогою якого частково буде покрита потреба у додаткових видатках на оборону та безпеку (цей закон парламент ухвалив 10 жовтня).

Що далі?

- У жовтні очікується п'ятий перегляд програми МВФ Радою Директорів Фонду і отримання за його результатами чергового траншу в розмірі 1,1 млрд дол. США.
- 9 жовтня Рада ЄС досягла згоди щодо надання Україні кредиту на суму 35 млрд євро. Для отримання коштів Європарламент має ухвалити пропозицію Європейської Комісії у першому читанні. Після ухвалення тексту Європарламентом Рада ЄС планує прийняти регулювання за письмовою процедурою. Це забезпечить швидке ухвалення і набуття чинності регулюванням. Обслуговування та погашення цього кредиту планується за рахунок доходів від заморожених російських активів. Очікується, що ці кошти будуть доступними уже з кінця 2024 року і почнуть надходити в Україну з початку 2025 року у форматі макрофінансової допомоги, що забезпечить пряме безповоротне фінансування державного бюджету. Ці ресурси доповнять вже наявне фінансування, передбачене програмою Ukraine Facility.
- Запуск програми «Купуй українське» отримав досить широке охоплення як серед споживачів, так і серед виробників вітчизняної продукції, але продовження програми прямо не заплановане у проєкті держбюджету-2025 у зв'язку з великим бюджетним дефіцитом.

Ключові ризики:

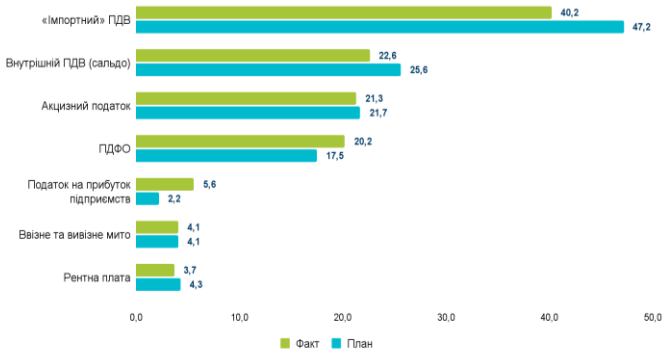
- Подальше зниження оподатковуваного імпорту може призвести до менших надходжень митних платежів *(високий ризик)*.
- Нижчі, ніж очікувалось, податкові надходження через погіршення ситуації в енергетичному секторі наприкінці року *(середній ризик)*.
- Недофінансування видатків через запізніле ухвалення та недостатність змін до податкового законодавства. Схвалені Парламентом податкові зміни можуть забезпечити лише обмежене зростання доходів держбюджету (21,5 млрд грн у 2024 році та 133 млрд грн у 2025 році), що не відповідає потребам для повного покриття бюджетних видатків у короткостроковій перспективі (майже 500 млрд грн) *(високий ризик)*.

Деталі:

(1) Доходи державного бюджету у вересні недовиконано на 2,6%, що пов'язано з нижчим, ніж очікувалось, обсягом надходжень від деяких податків. Надходження до загального фонду становили **122,9 млрд грн**. План за основними податковими надходженнями був виконаний на 95,1%: планували зібрати 122,6 млрд грн (за загальним фондом), а фактично надійшло 117,7 млрд грн (рис. 1). При цьому номінально у вересні 2024 порівняно з вереснем минулого року податкові надходження виросли на 25,6%. У вересні до бюджету надійшло **4,1 млрд грн ввізного та вивізного мита**, що дорівнює плановим показникам.

Державній податковій службі вдалося перевиконати вересневий План доходів загального фонду на 4,8% за рахунок податку на прибуток підприємств та ПДФО. Державна митна служба зібрала 52,3 млрд грн, що на 13,1% нижче за план, передусім через нижчі за очікувані обсяги імпорту деяких товарів (природного газу, плоского прокату тощо). Ще однією причиною стало збільшення обсягів пільг зі сплати митних платежів до 18,7 млрд грн, зокрема на "енергозберігаючі" товари (у серпні обсяг пільг становив 17,8 млрд грн).

Рис. 1. Надходження за основними податками до загального фонду державного бюджету у вересні 2024 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Сукупні надходження до загального фонду державного бюджету від **податку на прибуток підприємств** у вересні становили **5,6 млрд грн**, що на 154,5% більше запланованого. Основні платники – комерційні банки – продовжують отримувати високі прибутки, що уможливлює додаткові надходження до держбюджету. Надходження від **ПДФО** до загального фонду бюджету становили **20,2 млрд грн** та перевищили планові показники на 15,4%, що може бути пов'язане з високими темпами зростання номінальних заробітних плат.

Надходження **акцизу** до загального фонду бюджету становили **21,3 млрд грн**, що на 1,8% нижче запланованого. Це відбулося незважаючи на зростання ставок акцизного податку на пальне з вересня у зв'язку з прийняттям закону "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо

[1] Усі планові показники у бюджетному барометрі враховано згідно з розписом Держбюджету-2024 станом на 1 жовтня 2024 року

імплементації положень актів права Європейського Союзу щодо акцизного податку", що може бути пов'язане тим, що імпортери мали змогу до цього підготуватися та накопичити деякі запаси.

Чисті доходи від внутрішнього ПДВ у вересні становили 22,6 млрд грн – на 11,7% менше від плану. Імовірно, це зумовлено надто оптимістичними очікуваннями при складанні помісячного розпису доходів, а також рекордним у цьому році відшкодуванням платникам – 13,8 млрд грн ПДВ (серед основних секторів, які отримали відшкодування, переробна промисловість – 5,99 млрд грн, оптова та роздрібна торгівля – 3,5 млрд грн, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 1,23 млрд грн, будівництво – 647 млн грн, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 1,77 млрд грн). Надходження імпортного ПДВ у сумі 40,2 млрд грн були нижчими за планові показники на 14,8% через менші обсяги оподатковуваного імпорту.

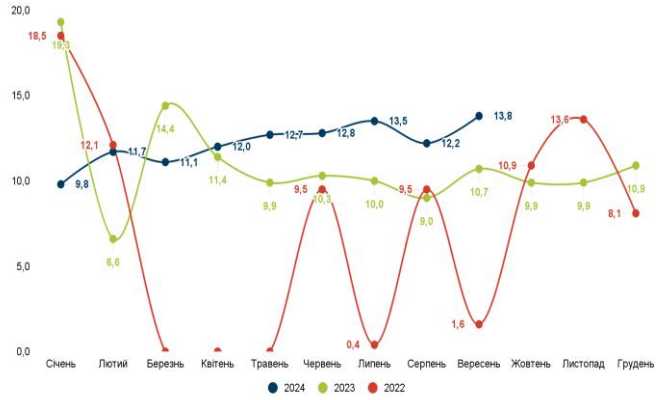
Від рентної плати за користування надрами до загального фонду держбюджету надійшло 3,7 млрд грн, що на 14% нижче від плану. Зважаючи на зниження світових цін на залізну руду, а також на можливе зменшення виробництва відповідної металургійної продукції та концентратів (зокрема, про це вже заявили в АрселорМіттал) можливі подальші недонадходження цього податку.

(2) 18 вересня Верховна Рада України ухвалила зміни до Державного бюджету на 2024 рік, передбачивши збільшення видатків на безпеку та оборону **на 495,3 млрд грн.** Водночас зміни до Податкового кодексу, що системно пов'язані зі змінами до бюджету, були підтримані в першому читанні (а в жовтні схвалені в цілому). Основними джерелами фінансування додаткових видатків є перевиконання планових надходжень за січень-серпень 2024 року, зменшення витрат на обслуговування держборгу, збільшення плану розміщення ОВДП та скорочення видатків у бюджетах. Податкові зміни включають підвищення військового збору до 5% для фізичних осіб, встановлення нових ставок для ФОП та підвищення податку на прибуток для фінансових компаній до 25% з 2025 року, податок на прибуток від банків за 2024 рік у розмірі 50%. Планові надходження до зведеного бюджету від змін до Податкового кодексу у 2024 році становлять 21,6 млрд грн (з яких до держбюджету - 21,5 млрд грн, а до місцевих - 0,1 млрд грн), а у 2025 році - 141,1 млрд грн (з яких до держбюджету - 133,0 млрд грн, а до місцевих - 8,1 млрд грн).

(3) У вересні касові **видатки** загального фонду держбюджету становили **249,3 млрд грн**, що на 17,8% менше від запланованого (згідно з розписом планувалося 303,3 млрд грн). Після перевиконання на 9% у серпні бюджет повернувся до загальнорічної тенденції з недовиконання планових показників. При цьому щомісяця 2024 року (крім січня) фактичні видатки загального фонду бюджету вищі, ніж у відповідному місяці 2023 року: у вересні 2023 року було профінансовано видатки в обсязі 230 млрд грн.

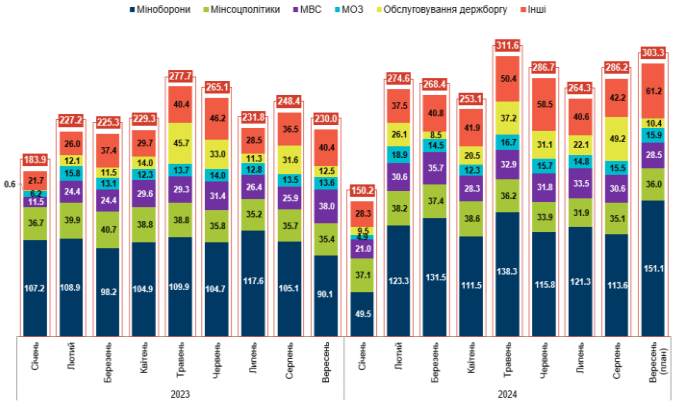
За 9 місяців цього року видатки виконані на 92,8% від плану на цей період (2342,5 млрд грн фактично при 2522,7 млрд грн за планом). При цьому видатки досягли 66% річного плану. Отже, шансів на виконання видатків у 2024 році немає. Питання лише, на скільки і які саме видатки будуть відчутно меншими за план.

Рис. 2. Бюджетне відшкодування ПДВ у 2022–2024 роках, млрд грн

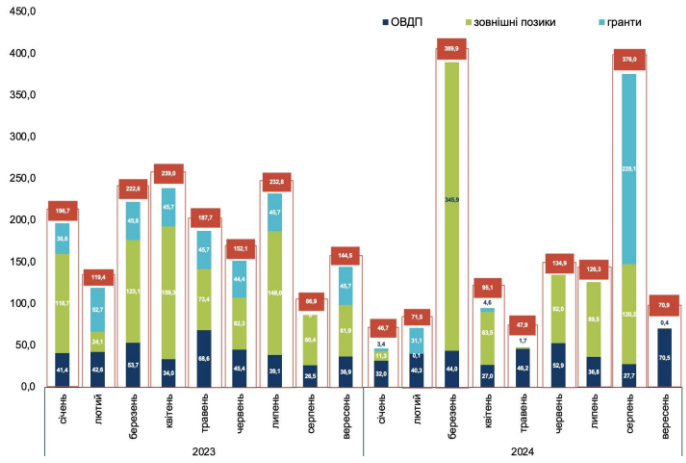
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 3. Фактичний розподіл видатків держбюджету у січні-вересні 2023–2024 років, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 4. Фінансування бюджету в січні–вересні 2023-2024 років, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

(4) У вересні **дефіцит** загального фонду державного бюджету планувався в розмірі **176,3 млрд грн**. Фактичну суму дефіциту загального фонду державного бюджету Міністерство фінансів у оперативній інформації не оприлюднило. За нашими приблизними оцінками (припускаємо, що у вересні були надані та повернуті усі

передбачені планом суми кредитів із загального фонду державного бюджету, а це лише 0,8 млрд грн повернутих кредитів), його розмір може становити **125,6** млрд грн, що в 1,4 рази менше планового показника. Менший за плановий дефіцит можна пояснити недофінансуванням видатків загального фонду державного бюджету (у вересні було профінансовано лише **82,2%** від запланованого) і вищими (**на 4,8%**) від запланованих надходженнями податкових платежів, що адмініструються податковою службою.

(5) У вересні до державного бюджету надійшло **0,4 млрд грн (11 млн дол. США)** пільгового фінансування від Банку Розвитку Ради Європи в межах проєкту Світового банку "Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (HEAL Ukraine)". Гранти до державного бюджету України цього місяця не надходили.

(6) Окрім зовнішнього фінансування, у вересні Мінфін залучив **70,5 млрд грн** від розміщення ОВДП, з яких **41,1 млрд грн** або **58,3%** від загального обсягу залучених ОВДП – бенчмарк облігації (за рахунок яких банки мають змогу покривати частину власних обов'язкових резервів). При цьому номіновані у валюті ОВДП становили **24,5 млрд грн** (**34,8%** від загального обсягу залучених ОВДП). Загалом залучених за дев'ять місяців 2024 року коштів від розміщення ОВДП вистачило для здійснення платежів з погашення ОВДП – залучено **377,4 млрд грн,** тоді як на погашення витрачено **244,3 млрд грн**. Однак сукупні витрати на погашення і обслуговування внутрішнього державного боргу на **9,4 млрд грн** перевищували суму, залучену від продажу ОВДП.

(7) Всього у вересні на погашення та обслуговування державного боргу витрачено 61,7 млрд грн, із яких **62,4%** або **38,5** млрд грн витрачено на погашення та обслуговування внутрішнього боргу. У вересні 2024 року із зовнішніх та внутрішніх джерел надійшло на **9,2 млрд грн** більше позикових коштів, ніж витрачено на погашення та обслуговування державного боргу. За дев'ять місяців 2024 року таке перевищення становило **531,8 млрд грн** (залучено **1092,0 млрд грн**, тоді як на погашення та обслуговування державного боргу витрачено **560,2 млрд грн**).

(8) У вересні 2024 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 35,5 млрд грн, основними джерелами яких були:

- 24,4 млрд грн ПДФО,
- 2,8 млрд грн єдиного податку,
- 2,7 млрд грн акцизного податку.

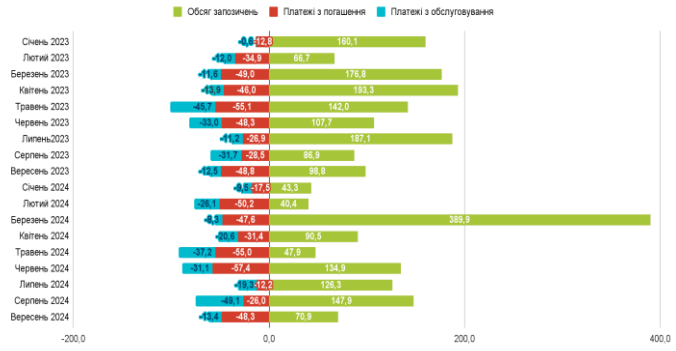
Міжбюджетні трансферти склали 15,9 млрд грн (93,8% плану), зокрема: базова дотація – 1,8 млрд грн (100% плану), додаткові дотації – 3,2 млрд грн (99,99% плану).

(9) У вересні 2024 року загальні надходження від **ЄСВ** становили **46,7 млрд грн**, що на 5,3 млрд грн або 12,8% більше, ніж у вересні 2023 року (рис. 8-9). Зростання надходжень від ЄСВ зумовлене зростанням зарплат через дефіцит робочої сили, а також підвищення мінімальної зарплати до 8000 грн (у 2023 році – 6700 грн).

(10) У вересні 2024 року **доходи Пенсійного фонду** виросли на 5,3 млрд грн, або на 8,3% порівняно з аналогічним періодом минулого року, досягнувши **69,5 млрд грн** (рис. 6). Це зростання стало можливим завдяки тому, що у вересні 2024 року збільшилися власні надходження ПФУ на 6 млрд грн або на 14,2% у порівнянні з відповідним періодом минулого року (власні доходи ПФУ формуються надходженнями від ЄСВ).

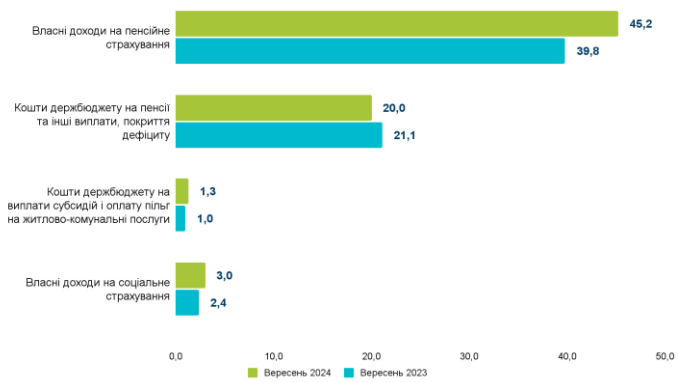
Загальна сума **видатків ПФУ** у вересні склала **67,7 млрд грн**, що на 5,6 млрд грн або на 9% більше, ніж у відповідному періоді минулого року (рис. 7). Це підвищення викликане збільшенням витрат на пенсійні виплати через індексацію та перерахунок пенсій, проведені цього року.

Рис. 5. Обсяг запозичень, погашення та обслуговування державного боргу України у січні–вересні 2023-2024 років, млрд грн

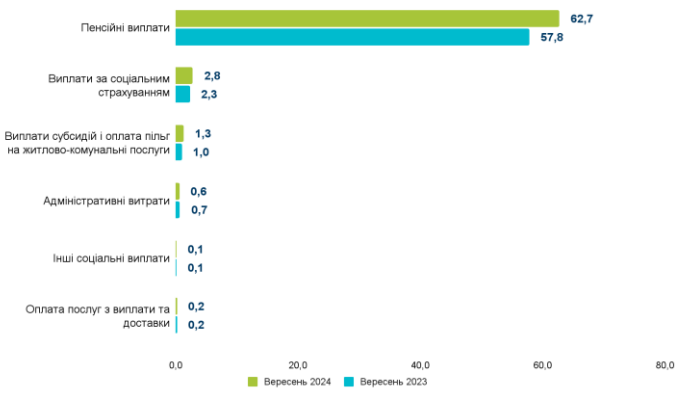
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 6. Структура доходів Пенсійного фонду України у вересні 2023–2024 років, млрд грн

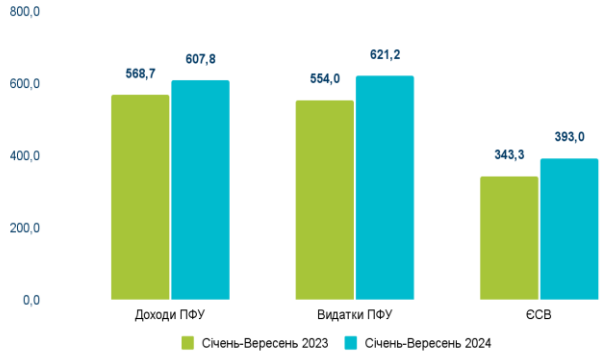
Джерело: Пенсійний фонд України

Рис. 7. Структура видатків Пенсійного фонду України у вересні 2023–2024 років, млрд грн

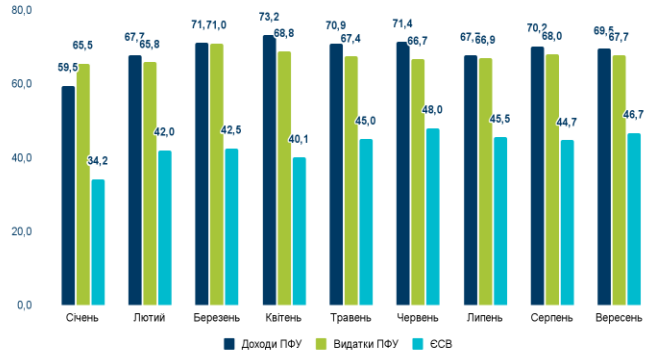
Джерело: Пенсійний фонд України

Рис. 8. Доходи та видатки Пенсійного фонду, сукупні надходження від ЄСВ за січень-вересень 2023–2024 років, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Рис. 9. Помісячна динаміка доходів та видатків Пенсійного фонду, сукупних надходжень від ЄСВ у січні–вересні 2024 року, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Таблиця 1. Основні показники фінансування державного бюджету, млрд грн

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень
Всього надійшло, у т.ч.:	43,3	40,4	389,9	90,5	47,9	134,9	126,3	147,9	70,9
у % до плану за весь період	*34,6*	*25,8*	*212,8*	*94,0*	38,8	94,7	80,8	19,3	16,6
Від розміщення ОВДП, у т.ч.:	32,0	40,3	44,0	27,0	46,2	52,9	36,8	27,7	70,5
у гривнях	*12,7*	20,6	33,0	25,2	41,3	36,7	25,3	27,7	46,0
у іноземній валюті у перерахунку в млрд грн (млн дол. США+ млн євро)	*₴ 19,3 ($250+€235)*	*₴ 19,7 ($218,4+€274,8)*	*₴ 11,0 ($281,1)*	*₴ 1,8 (€42,3)*	*4,9 (€113,6)*	*16,2 ($400,0)*	*11,5 ($280,4)*	-	*24,5 ($510,5+€93,0)*
Із зовнішніх джерел	11,3	0,1	345,9	63,5	1,7	82,0	89,5	120,2	0,4
Платежі з погашення державного боргу	17,5	50,2	47,6	31,4	55,0	57,4	12,2	26,0	48,3
у % до плану за весь період	*94,6*	*94,9*	*88,6*	86,5	93,1	96,5	60,7	4,1	67,5
Платежі з обслуговування	9,5	26,1	8,3	20,6	37,2	31,1	19,3	49,1	13,4
у % до плану за весь період	*90,5*	*97,8*	*66,9*	127,2	82,3	78,3	98,0	124,3	128,9

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 2. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів* за січень–вересень 2024 року

Джерела	Обсяг, млрд грн (млн дол. США, млн євро, млн кан. дол.)
Позика ЄС в рамках Ukraine Facility	₴457,2 (€10590)
Кошти від Уряду Канади	₴57,6 (CA₴2000)
Позика МБРР на підтримку політики розвитку та відновлення	₴54,9 ($1400)
Кошти від МВФ	₴124,1 ($3080)
Позика МБРР в рамках проекту «Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності» (INSPIRE)»	₴11,3 ($297,0)
Позика МБРР в рамках проекту «Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)»	₴8,9 ($229,4)
Позика МБРР в рамках проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»	₴0,8 ($20,0)
Позика МБРР в рамках проекту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя»	₴0,5 (€13,0)
позика МБРР в рамках проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей»	₴0,1 (€3,0)

*за винятком грантів

Джерело: Міністерство фінансів України

Таблиця 3. План та факт виконання державного бюджету (за загальним фондом) у січні–вересні 2024 року, млрд грн

Показники	Січень		Лютий		Березень		Квітень		Травень		Червень		Липень		Серпень		Вересень		Всього	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Доходи, в т.ч.	***92,4***	***116,0***	***140,9***	***188,6***	***149,8***	***164,3***	***118,6***	***154,6***	***139,6***	***151,8***	***104,3***	***138,0***	***114,1***	***118,2***	***155,3***	***387,4***	***126,2***	***122,9***	***1 141,2***	***1 541,8***
ПДФО	*13,3*	*13,0*	14,8	15,9	15,3	16,0	16,4	16,8	16,6	17,5	17,6	18,0	17,6	19,9	16,9	17,5	17,5	20,2	146,0	154,8
Податок на прибуток	*2,3*	*2,0*	49,0	66,8	46,6	60,1	2,3	3,2	36,9	42,1	2,2	5,5	2,2	5,5	36,9	42,2	2,2	5,6	180,6	233,0
Рентна плата за користування надрами	*3,9*	*3,5*	5,0	3,7	3,9	2,2	4,3	5,3	5,2	5,4	4,3	3,4	4,1	4,6	5,2	4,6	4,3	3,7	40,2	36,4
Акцизний податок	*9,7*	*12,2*	11,8	12,6	14,0	14,5	15,3	17,3	16,4	17,2	17,2	17,3	18,1	18,6	19,0	20,0	21,7	21,3	143,2	151,0
«Внутрішній» ПДВ (сальдо)	*27,2*	*35,1*	17,7	15,3	21,8	18,5	21,1	23,2	21,7	20,2	21,8	19,6	23,7	21,3	23,0	21,7	25,6	22,6	203,6	197,5
«Імпортний» ПДВ	*29,7*	*37,0*	35,3	32,0	40,5	40,1	34,5	39,3	34,1	38,6	37,3	37,1	41,2	38,4	44,7	39,8	47,2	40,2	344,5	342,5
Ввізне і вивізне мито	*3,1*	*4,6*	3,7	3,3	4,1	4,3	3,5	4,0	3,7	3,9	3,7	3,7	4,1	3,7	4,4	4,0	4,1	4,1	34,4	35,6
Видатки	***223,1***	***150,2***	***298,8***	***274,6***	***265,5***	***268,4***	***273,3***	***253,1***	***341,1***	***311,6***	***332,6***	***286,7***	***267,7***	***264,3***	***251,6***	***285,2***	***303,3***	***249,3***	***2 557,0***	***2 343,4***
Дефіцит (-) / профіцит (+)*	***-130,4***	***-33,3***	***-156,8***	***-85,6***	***-113,3***	***-103,8***	***-149,0***	***-97,0***	***-200,0***	***-157,9***	***-202,2***	***-148,4***	***-153,9***	***-145,8***	***-95,8***	***102,6***	***-176,3***	***-125,6****	***-1 377,7***	***-794,8***
Джерела фінансування дефіциту																				
Чисті запозичення	**106,5**	**25,8**	**126,9**	**-9,8**	**129,5**	**342,3**	**60,0**	**59,1**	**64,4**	**-7,1**	**83,0**	**77,5**	**136,2**	**114,1**	**127,5**	**121,9**	**355,5**	**22,6**	**1189,5**	**746,4**
Запозичення	*125,0*	*43,3*	*179,8*	*40,4*	*183,2*	*389,9*	96,3	90,5	123,5	47,9	142,5	134,9	156,3	126,3	767,9	147,9	427,1	70,9	2201,6	1092,0
Погашення	*-18,5*	*-17,5*	*-52,9*	*-50,2*	*-53,7*	*-47,6*	-36,3	-31,4	-59,1	-55,0	-59,5	-57,4	-20,1	-12,2	-640,4	-26,0	-71,6	-48,3	-1012,1	-345,6

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення
**розрахунок Центру

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

* * *

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко, Тетяна Лутай
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки